

STATISZTIKAI ÉRTESITŐ.

Idei aratásunk és a statisztika.

Ha Magyarország rónáin a hullámzó gabona sárgulni indul és gazdag aratást ígér, senki se gondol a statisztikával, mely ez aratás mennyiségét és értékét számokban lesz kitüntetendő. Örül ekkor földbirtokos és kereskedő; amaz a gazdag hozadéknak, emez a jövedelmező üzletnek. Örülnek malmaink is a remélhetőleg olcsó készletbeszerzésnek. Mindenki tudja, hogy a sokból sok jut mindenfelé és senki se gondol valami komolyan arra, vajjon mennyi lesz az s miként kell e mennyiség tudomására jutni.

De ha elemi csapások látogatják gyakran sanyargatott országunkat, ha az áradó folyamok pusztítják a vetéseket, késő fagyok érik a fejét hányó buzát, rozsot, vagy hó és köd sújtják a kalászos növényeket s az üzleti lapok által aratás előtt évről-évre egyaránt jónak hirdetett termés mégis balul üt ki s az aratási eredmények hétről-hétre silányulnak: akkor mindenki tudni akarja, hogy mennyi hát voltaképen Magyarország aratási eredménye s a számokat nyújtó állami közegeket késedelmezésről vádolják, sőt kevés híja magáért az aratás csekélyiségeért is akarják felelőssé tenni.

Ilyenkor a legcsodálatosabb kívánalmak merülnek fel nemcsak az eredmények közlésének idejére, de még az eredmény megtudásának, vagyis az adatgyűjtésnek, tehát az alkalmazandó statisztika módszerére nézve is. Mindenből pedig az világlik ki, hogy az elkedvetlenedett gazdaközönség s az elégedetlen kereskedő világ eme főlszólalói nem tudják, hogyan jut az állam az illető statisztikai anyag birtokába s mit képes nyújtani.

Azért mégis minden kétely fölött állónak kell elfogadnunk, hogy a közönségnek — legyen az termelő, közvetítő vagy fogyasztó — teljes joga van követelni, hogy a tényállásról a lehető legkorábban s a lehető legmegbízhatóan értesítve legyen.

Mielőtt tehát Magyarország 1889-ki aratási eredményeit bemutatnám, szükségesnek látom, habár csak vázlatosan is ecsetelni, miként van Magyarországon a mezőgazdasági, illetőleg aratási statisztikai szolgálat szervezve, mit és mikor képes eredményeket nyújtani s mennyiben megbízhatók ezek.

A mezőgazdasági statisztika, mióta az 1889. XVIII. törv. cikk által a földművelés-, ipar- és kereskedelmi és a közmunka- és közlekedésügyi miniszteriumok ügyköre új beosztást nyert, ez idő szerint két miniszteriumban, t. i. egyrészt a földművelési miniszterium egyik osztálya, másrészt a kereskedelmi miniszterium alatt álló országos statisztika-

tikai hivatal által — de az előbbinek közvetítése mellett — összehangzóan, egyöntetűen kezeltek.

A földművelési miniszterium statisztikai osztálya évek óta, előbb havonként, később, az aratás közeledtével, hetenként állítja össze és közli a tudósításokat a vetések állásáról. Az adatokat ehhez a miniszter által kinevezett, elismert gazdák és más bizalmi férfiak közül kinevezett *gazdasági tudósítóktól* veszi. E közlemények oly gyorsan jelennek meg, hogy idő tekintetében többet követelni alig lehet; de tájékozásnál egyebet nyújtani nincsenek is hivatva, mindössze országrészek szerint felelnek meg időközönként azon kérdésre, melyet szomszéd gazdák is mind sürűbben intéznek egymáshoz, minél inkább közeledik az aratás, t. i. „*hogyan áll a vetés?*” „*mily kilátások vannak a termésre?*”

Ha az illető osztály még inkább akarván szolgálni a közönség érdeklődésének és az aratás küszöbén, a beérkezett jelentések alapján kiszámítja, a várható termés mily százaléka ígérkezik jónak vagy rosznak, közepen felül, vagy alól állónak, úgy ezt komoly szemlélő egyébnél, mint általános megközelítő tájékoztatónak annál kevésbé veheti, mert a földművelési miniszterium statisztikai osztálya e számítások alapjául csakis az előző évi bevetett terület nagyságát veheti, a folyó év termő területe (őszi vetéseknél természetesen a múlt évit véve) még ekkor tudva se lévén.

Ennek összeállítása ugyanis az országos statisztikai hivatal mezőgazdasági osztályának feladata, mely ez adatokat évről-évre községenként gyűjti s az adatszolgáltató közegek többszörös, utóbb már távirati megsürgetése után, a nyers anyagot úgy siet egybeállítani, hogy a tényleges aratás eredményeit a mint beérkeznek, napról-napra bevezethesse s a holdankinti termést a bevetett holdszámmal szorozva, az országos termést községekből járási s innen megyei összegekbe átvive, az egész országról közölhesse.

A holdankinti termést, az egyes gabonanemek szerint ugyanazon gazdasági tudósítók, kik a vetések állásáról tettek előbb hetenként jelentést, küldik be a földművelési miniszteriumba és ezeket a próbacseplések alapján mondják be. Minél több tehát a gazdasági tudósító, minél kisebb területre terjed működési köre (eddig többnyire szolgabírói járásnak felel meg egy-egy) s minél lelkiismeretesebben jár utána, minél több gazdánál a próbacseplések eredményének: annál megbízhatóbb lesz a holdankinti szorzó s annál megbízhatóbb az országos eredmény is.

Ha valamely járásból, minden utánjárás és sürgetés mellett sem kerül be adat, úgy a szomszéd és körülfekvő területek átlagai számítottatnak ki és vétetnek szorzóul, így tudván csak a statisztika leginkább megközelíteni a valót, melyet matematikai pontossággal soha el nem érhet.

Igaz, hogy ez eljárás nem közvetlen adatgyűjtés minden irányban, de részben becslésen alapuló. Nem felel meg tehát a közönség köréből egy lap f. é. júliusi számában felmerült azon nézetnek, mely szerint „*megbízható termés felőli statisztika nem is készülhet másképp,*

mintha az ország valamennyi termelőjét, kicsijét és nagyját termése felől tüzetesen kikérdezzük.“

Ez első pillanatra igen helyesnek látszó nézetre már közel másfél évtizeddel ezelőtt megfelelttem egyik épen a nagy közönség számára irt, de kevés elterjedést nyert munkában,¹⁾ melyben az aratási statisztikát s annak külföldön is mivelését ismertetve, ezeket irtam: „... maga a termés, még ha egy népszámlálás teljes gépezetét is működtetnök, soha nem lesz közvetlen adatgyűjtés útján megszerezhető. Hiába járatnánk udvarról udvarra ügynököket, megtudandók az illető földmives termését. Nem fogjuk megtudni, mert az illető, sok esetben maga se tudja pontosan. Annyiféle a kepe, kéve, kalangya, kereszt, stb., hogy még ha számukat tudnók is, sem a szalma mennyiségét, még kevésbé pedig a magét ki nem hoznók. Itt is csak becslésre szorulóknak s a becslés kivetette mértékkel való szorzásra, hogy a mérőszámot (most már hektoliter vagy métermázsa számát) megközelítőleg kikapjuk. De föltéve, hogy nem sajnáljuk a költséget s tanyáról-tanyára járva, vétetjük föl a termést hozzáértő ügynökök által, vajjon hány helyen miféle állapotban találnók ezt? A kisebb birtokos már elnyomtatta vagy kicsépelte, lehet, sőt valószínűleg már el is adta egy részét, míg a nagyobb birtokosnál még szalmában áll az félszerben vagy asztagban. És ennek tartalmát vajjon nem kellene-e újra csak megbecsülni vagy ezt könnyebben eszközölnök-e? Tehát még az idő se szabható ki a fölvételekre, mert legalább is félévre vagy tovább kellene terjednie, hogy minden gabona szemben álljon; azt meg talán csak senki sem fogja javasolni, hogy addig szüneteltessünk minden eladást, míg a termés mennyisége hivatalosan feljegyezve nincs. Hova jutna ezzel jobb termés és ár esetében épen Magyarország, melynek egyik főelőnye csakis a gyors piacrajutásban van, egyedül így tudván megelőzni Nyugat-Európában Dél-Oroszországot meg Amerikát és Indiát.“

Ime, hogy már évekkel ezelőtt is foglalkoztam mint a statisztikai hivatal vezetője e fontos kérdéssel, de miután ugyan e könyvben az összes külföldi rendszerek kritikai ismertetése is csak azon eredményre vezetett, hogy az aratási statisztikában becsléseknél egyébre ott se jutottak, nyugodtam bele saját rendszerünknek is megtartásába.

Különben helyes volna tisztába jönni közönségünknek is a statisztika hivatására nézve. A statisztika nem matematikai biztosságú a részletekre nézve, de azzá válik nagy számaiban. Lelkiismeretes pontosságra kell törekednie az eredeti adatgyűjtésben és összeállításokban, de az emberi gyarlóság okozta eltérések a részletekben, ugyanez alapon megtalálják helyreigazításukat épen nagy összegezéseikben. Tudnunk kell egyébiránt mit akarunk a statisztikával kimutatni. Viszonyszámokat kifejező százalékokban pontosság kedvéért a tizedes törteket is felémlítjük; nagy vonású összehasonlításoknál elhallgatjuk az ezresek és a százezrek is csak mint a kimondott milliók tizedesei jelentkeznek; hegyek magasságáról az ezer méterek említése nyújt elegendő világos képet, vasutaknál a centiméteres emelkedést is számba

¹⁾ »A gyakorlati statisztika kézikönyve.« Budapest, Athenaeum 1875.

vesszük; országokat vagy világrészeket ábrázoló áttekintésű térképeknél beérjük, ha az országok határai, a főbb városok helyei vannak kijelölve, specialis térképen fel akarjuk lelteni a járási és községi határokat, a tanyákat, patakokat, gyalogösvényt is. Tengerek területét négyszögmyriaméterekben, folyamok szélességét méterekben fejezzük ki; az egyes vízcsöppet pedig górcsővel szemléljük és így vizsgáljuk meg-számlálhatatlan lakosait.

Igy az aratási statisztika is csak a hektoliterek millióira nézve közelíti meg a valóságot, de így is, összevetéseiben a múlttal megbecsülhetetlen szolgálatot tesz a nemzetgazdának, tájékoztatja a gazdát és a kereskedőt; befolyással bír a világforgalom menetére, a kötések minőségére nézve; de csakis a múltból következtetve a jelenre és közel jövőre; az adás-vevést magát a kis gazda s a közvetlenül vásárló ügynök közt nem befolyásolhatja; mert bármi gyorsan készüljön, erre mindig későn fog megjelenni.

Azért Magyarországot egyik külföldi ország sem előzi meg ebbeli statisztikai közlésekkel. Még az aratás foly s az alapszámok, t. i. a bevetett terület már készen várja megfelelő rovataiban az érkező termési adatokat. Az eredmény közközre kerül; de kellő óvatossággal fogadandó, mert még csak ideiglenes, mely változásoknak még pedig csökkentő irányban van alávétve.

Megjegyzendő ugyanis, hogy az elemi csapások (vizáradás, aszály, köd, férgek, egerek, stb.) által látogatott földterületek, melyekről az adatok csak később érkeznek és állíthatók össze, az eredetileg bevetett terület nagyságáról még le nem vonattak, ez pedig évről-évre sok ezer holdra rúg és befolyásolja a terméseredményt, még pedig volt ily csapástól ért terület:

1880—84-ig 5 évi átlagban	541.400 hektár
1885-ben	260.400 „
1886-ban	434.000 „
1887-ben	264.300 „
1888-ban	354.230 „

Az ország összes, valamennyi terményre kiterjedő termés kimutatása, tekintetbe véve minden körülményt s így az elemi csapásokat is, ily formán csak később jelenhetik meg a hivatal *évkönyveiben*, burgonya, répa, tengeri csak ezután kerülven szedés és törés alá. De legalább a *gabonaneműek* az ország terményei legfontosabbjainak aratási eredményeit immár ismerhetjük. Volt szó arról is, hogy még gyorsabb közölhetés végett a terület adatgyűjtését is kétfelé osszuk, őszi és tavasziak szerint, amazt télen, ezt tavasszal követelven be. Tekintve azonban, hogy sokhelyt tavaszi búzát, másutt őszi árpát is vetnek, hogy gyakran a tél alatt megrongált őszi vetés kiszántatván, helyébe tavaszi kerül, ez eljárás kockáztatta volna az adatgyűjtés pontosságát s így az eddig alkalmazott rendszer mellett maradtunk.

Az e rendszer alapján gyűjtött adatok szerint az 1888^s/₉-re gabonaneműekkel bevetett terület 6.340,750 hektár, vagyis a múlt

évben hasonló vetés alá használt 6,078.844 hektárral összehasonlítva 261,906 hektárral több. Termett pedig rajta :

buza	33,347.686	hktliter
rozs és kétszeres	15,163.915	„
árpa	12,348.625	„
zab	15,311.965	„
Összesen szemes termény	76,172.191	hktliter.

Idei aratásunk különben is előre tudott gyöngé voltát ime számokban látjuk kifejezve. A csökkenés annál érzékenyebb, mert az ideit ugyszólván egy évtizeden át meglehetősen jó, sőt számokban eleddig nem ismert kitűnő aratások előzték meg.

Legjobban mutatják ezt következő számok. Termett ugyanis az eddigi legjobb években :

	1882-ben	1887-ben	1888-ban
buza	46,430.618 hktl.	51,420.798 hktl.	47,880.101 hktl.
rozs és kétszeres	21,477.806 „	21,263.158 „	17,629.684 „
árpa	20,285.806 „	19,635.717 „	15,898.704 „
zab	23,786.593 „	21,672.427 „	19,916.964 „
Összesen	111,980.823 hktl.	113,992.100 hktl.	101,325.453 hktl.

Látni való, hogy a négyféle szemes gabona összes termése már tavaly is némileg megcsökkent az 1887-diki eddig ismert legjobb terméshez képest, sőt az 1882-dikinek is körülbelül 10 ezer hektoliterrel alatta maradt. Aztis látni azonban, hogy úgy a rozs és kétszeres, valamint az árpa és zab termése nemcsak némileg egyenletesebb, de fontosságra nézve is messze mögötte marad a búzának. Ezért a következőkben leginkább ezzel akarunk foglalatzkodni és itt több érdekes tény lehet konstatálni.

Ha összevetjük az eredményeket (1868-at mellőzve, a mikor is a fölvetél még nagyon kezdetleges volt) 1869. óta öt évi átlagokban, azt tapasztaljuk, hogy nemcsak a búzával bevetett terület emelkedett évről-évre, de emelkedett az átlagos termés is. Volt ugyanis átlag :

	a búzával bevetett terület*)	a hektáronkénti termés	az összes búzatermés
1869—73-ban	2,052.000 hkt.	8.45 hltr.	17,289.000 htltr.
1874—78 „	2,416.000 „	10.15 „	24,489.000 „
1879—83 „	2,506.000 „	12.47 „	31,204.000 „
1884—88 „	2,761.000 „	15.46 „	42,687.000 „
20 évi átlagban	2,434.000 hkt.	11.88 hltr.	28,917.000 htltr.

Itt ki kell emelnünk, hogy mióta Magyarország áll, első ízben látunk számailag kimutatott 20 évi átlagtermést és örvendetesen láthatjuk, hogy quinquenniumról—quinquenniumra hogyan emelkedett nem-

*) Levonva már az elemi csapások folytán kiveszett vetés-területet.

csak összes buzatermésünk 17 millió hektoliterről 42 millióra, de hogyan szaporodott a hektáronkinti átlagtermés is 8.45 hektoliterről 15.46 hektoliterre.

E számok azért is érdekesek és fontosak, mert nem csupán egy szerencsésebb termésű évre, hanem változó termésű 5 évi átlagokra vonatkoznak. Mert ha a nagy termésű 1888-diki évet vesszük például, úgy hektáronkint 17.34 hektoliter buzatermést kapunk; ha pedig visszanyúlunk a még bővebb termésű 1887-re, úgy épen 18.52 hltr az átlag-termés, mely immár megközelíti a nyugoteurópai államok átlagterméseit, sőt Franciaország és Ausztria átlagterméseit erősen meghaladja, nem is szólva Éjszak-Amerikáról, a hol ez több évi átlagban 8 és 11 hektoliter közt váltakozik.

A 70-es években, igaz, rossz termő éveink voltak, mégis 8—10 hektoliter körül jártunk a hektáronkinti átlagtermésben s ha mögötte is maradtunk a legtöbb európai művelt országnak, európai Oroszországot jóval meghaladtuk ekkor is, Éjszak-Amerikával pedig körülbelül egy színvonalon álltunk.

Az 1879—83-iki ötévi cyklusban 12.47 hektoliterre vittük fel, pedig ez öt évben benne van 1879, az utóbbi évtized leggyöngébb termése összesen csak 18 millió hektoliter, vagyis hektáronkint csak 7.47 átlaggal. És ez ötévi átlag is, ama rossz évvel együtt, 31 millió hektoliternyi termést mutat, holott a számainkat megelőző, de híres jó termésűnek ismert 1868-diki évben is csak 29.56 millió hektoliterre birtuk felvinni, hektáronkint 14.48 hltr. átlag terméssel.

E számok örvendetes és nagymérvű haladást mutatnak mezőgazdasági iparunkban. Mert ha nagy részök a kedvezőbb időjárásnak tudható is be, közel két évtized alatt ez nem oly állandó, hogy az összes eredményt neki kellene köszönnünk. Nagy része van ebben a haladott gazdálkodásnak, a föld jobb művelésének, a helyesebb magválasztásnak, a sűrűbb trágyázásnak, a gépek okszerűbb és bővebb alkalmazásának, szóval az egész földművelés fejlődésének.

Igy tekintve aratási eredményeinket, talán könnyebben viseljük el az 1889-diki hanyatlást, mely 11.73 hliternyi átlagtermésével még se mutat túl nagy, hanyatlást. De talán jobb szemmel nézzük majd a statisztikát is, mely egymaga képes arra, hogy az egész ország mezőgazdaságának több évre visszatekintő képét mutassa, jogosultságot nyervén általa a nemzetgazda, hogy ez alapon a jövőre is következtést vonhasson.

Keleti Károly.

A lottó Magyarországon és Ausztriában.

A genuai számsorsjáték vagy a nép nyelvén szólva, a kis lutri ma még állami jövedékeink sorában foglal helyet, Wekerle pénzügyminiszter azonban a legutóbbi budgetvita alkalmával kilátásba helyezte, hogy azt lehető rövid idő múlva ki fogja küszöbölni az állami költségvetésből. Hasonló nyilatkozatot tett az osztrák pénzügyminiszter is a törvényhozás színe előtt, midőn nem rég a ház elé terjesztett sorsjegy

törvény tárgyalására került a sor. Mindkét helyről hangoztatva lön az is, hogy e kérdés megoldása annál hamarabb várható, minél előbb fog találkozni mód, más uton legalább részben recompensálni azt a hasznot, melyet a lottó az államkincstárra nézve képvisel jelenleg.

Rég letűnt az idő, midőn a lottót, más, mint államfinancziális szempontból lehetett indokolni, s ma bizonyára csak mosolylyal olvasók ama királyi rendeletet, mely a mult század elején meghonosítva a lottót Franciaországban, azt mint oly célra szolgáló „kellemes és kényelmes eszközt“ mutatja be, hogy valaki „biztos és tekintélyes jövedelmet teremtsen magának élete hátralevő napjaira.“ A lottó története bizonyítja, hogy annak létesítése körül kiválóan oly okok működtek közre, melyek az egyént is, megszorult anyagi viszonyok közt, kevésbbé válogatóssá szokták tenni az eszközökben. Nagy Frigyes és Mária Terézia a háboruk okozta terhek nyomása alatt határozták el magukat arra, hogy a lottó-játékot csaknem egy időben, állami jövedelmi forrás gyanánt hasznosítsák. De még az ilyenmü állami vállalat lucrativ jellege sem tartóztatta vissza Angliát és Franciaországot, hogy az első adott alkalommal a lotteriákat adózási alapjaik sorából ki ne töröljék; Anglia e lépésre már 1826-ban szánta el magát, oly időben, midőn a lotteriák fél millió sterlinget jövedelmeztek a fiscusnak, tiz évre rá Franciaország meghozza az 1836. márczius 21. törvényt, melynek mindjárt első szakasza így hangzik: „mindennemü sorsjáték eltöröltetik“, pedig a francia kincstár átlag 11 millió francot húzott a lottóból s nem csekély érdemeül sorolható föl Bajorországnak, hol 1773-ban nyert befogadást a kis lutri, hogy ezt az 1856 július 1.-iki törvénytől megszüntette, jöllehet tiszta hozadéka az utóbbi években $3\frac{1}{2}$ millió frtot tett ki, az összes adók hetedrészét. Végre Poroszország, hol a számsorsjáték jövedelmezősége 1805-ben már megütötte a fél millió tallért, öt évre rá szintén számüzte a játék e nemét s kizárólag az osztálysorsjáték monopolját tartotta meg, melyet kevésbbé demoralisálónak hitt, mint am azt.

Ma már tényleg csak Olaszország és monarchiánk folytatják állami üzlet gyanánt a lottójátékot. Az előbbi államban, melynek lakossága külömben annyira takarékos, nem kevesebb, mint 78 milló franc foly be a lottópénztárakba évenként s ha ezek 54 milliót nyeresemények és igazgatási költségek czimén ki is fizetnek, az állam még mindig 24 millió franc tiszta hasznot húz a lottó-vállalatból. Hogyan áll e tekintetben monarchiánk?

Jelen sorok czélja a hivatalos statisztikai adatok nyomán e kérdést megvilágítani. Azt hisszük, a tárgy nem nélkülöz minden actualitást. Nem annyira a temesvári eset következményei miatt érdemel e helyen tüzetesebb megvitatást a lottókérdés; mint inkább azon érdek miatt, melyet annak államfinancziális oldala képvisel. Mert napjainkban, midőn az állami pénzügyek rendezése a jövedelmek kihasználását sürgeti, nem lehet közömbös reánk nézve az a szempont, hogy a lutri-játék eltörlésekor követett ethikai czél érdekében minő áldozatot készü-

lünk hozni pénzügyileg. A rendelkezésre álló adatok ¹⁾ e részben meglehetősen tájékoztatók s közlésük a monarchia mindkét állam felére vonatkozólag már azért is indokoltnak látszik, mert élesen feltűntetik azt a különbséget, mely Magyarország és Ausztria szóban forgó állapotai közt fennáll. A kérdés pénzügyi oldalának megvilágításával pedig egyidejűleg oly adatok is kerülnek felszínre, melyek a lottójáték elterjedését, emelkedő vagy hanyatló irányzatát, mely körök által való felkaroltatását, szóval jellegének és szervezetének egyéb figyelemre méltó mozzanatait hiven visszatükröztetni alkalmasok.

A mi első sorban a játékbetéteket illeti, ezek (1872 évből kiindulva) a következő összegeket tüntetik föl:

Év.	Magyarországon	Ausztriában.	Év.	Magyarországon	Ausztriában
1872	3,058.511	16,002.780	1880	3,213.356	20,139.748
1873	3,822.086	19,299.853	1881	3,204.586	21,878.497
1874	4,169.100	20,199.572	1882	2,910.978	20,043.168
1875	4,056.507	20,736.866	1883	2,879.709	21,788.106
1876	4,194.985	22,648.206	1884	3,032.415	22,121.411
1877	4,266.692	21,703.628	1885	3,180.993	—
1878	3,739.743	19,899.993	1886	2,833.996	—
1879	3,681.287	20,910.523	1887	2,575.155	—

A bementő játékok, illetve a játék-betétek számát tekintve, adataink a következők:

Év	Magyarországon	Ausztriában	Év	Magyarországon	Ausztriában
1872	—	84,486.270	1880	15,107.950	105,343.550
1873	—	76,737.050	1881	15,316.900	113,348.350
1874	—	100,136.650	1882	14,168.664	113,479.050
1875	—	104,855.230	1883	13,972.608	115,689.400
1876	—	114,579.930	1884	14,417.660	116,066.100
1877	—	115,715.050	1885	15,016.039	—
1878	17,698.572	107,578.450	1886	14,108.894	—
1879	17,470.842	112,320.300	1887	13,253.557	—

E számcsoporthoz egyszerű szemléletéből meggyőződhetünk arról, mennyivel csekélyebb mérvű a lótrizás nálunk, mint Ausztriában. Ha a játékbetétek összegét tekintjük és az e tekintetben Magyarországon legkedvezőbb, vagyis a legnagyobb összeget feltűntető év (az 1877-iki) eredményét összehasonlítjuk az Ausztriában mutatkozó legkedvezőtlenebb vagyis a legkisebb összeget fölmutató év (az 1872-iki) eredményével, ez utóbbi még mindig mintegy három és félszer nagyobbak mutatkozik. Vagy a játékbetétek számát vizsgálva, az ez irány-

¹⁾ A Magyarországot illető adatok a »Magyar Statisztikai Évkönyv«-ből, az Ausztriára vonatkozók pedig a bécsi cs. kir. központi statisztikai bizottság által kiadott »Oesterreichische Statistik« című munkából merítették.

ban Magyarországon mutatkozó legkedvezőbb, vagyis a legtöbb betétekkel szerepelő év (az 1878-iki) eredményét több mint négyszeresével mulja fölül az Ausztriában legkedvezőtlenebb, vagyis a legkevesebb betéteket feltüntető 1873-iki év. De a mi még ennél is figyelemreméltóbb, Magyarországon akár a betétek összege, akár darabszáma az évek előhaladásához képest inkább csökkenést mutat, ellenben Ausztriában, ha némely esztendőben ingadozás mutatkozik is, határozottan emelkedő irányzattal találkozunk.

Kifejezést nyer ez észlelet magának a lottójövedékek nagyságában is. A lottó nettó bevétele volt:

Év.	Magyarországon		Ausztriában		Év.	Magyarországon		Ausztriában	
	frt.	frt.	frt.	frt.		frt.	frt.	frt.	frt.
1872	1,434.331	6,138.080	1880	1,609.950	8,088.021				
1873	1,515.772	6,666.039	1881	1,435.979	8,607.488				
1874	1,675.958	6,780.461	1882	1,546.911	8,281.631				
1875	1,888.802	7,798.697	1883	1,349.294	7,464.876				
1876	1,588.461	8,307.174	1884	1,463.189	9,294.283				
1877	1,911.019	8,933.373	1885	1,436.242	—				
1878	1,860.030	8,218.595	1886	1,289.592	—				
1879	1,684.242	7,909.414	1887	1,258.989	—				

Más forrásból nyert adatok alapján kiegészítésképp közölhető, hogy Ausztriában 1885-ben 8'12 millió frtot, 1886-ban 8'50 millió frtot jövedelmezett tisztán a lottó; a folyó budget-évre pedig 8 millió frt. van előirányozva. Magyarországon tehát a lottójövedék nemcsak csekély magában véve, nemcsak összehasonlíthatatlanul csekélyebb mint Ausztriában, hanem oly annyira stationárius, hogy szinte megállapítottnak vehető, hogy az államjövedelmi forrás ezen ága nálunk nem tartozik azon jövedelmek közé, melyek fokozhatók és a melyek eltörlésére nehéz szívvel tudnók elszánni magunkat. Másrészt azonban tartozunk annak elismerésével, hogy ugy törvényhozási, mint közigazgatási uton több rendbeli intézkedés történt, mely a játékszenvedélynek a lottó útján való táplálása elé mesterséges akadályokat igyekezett emelni: így csak a nyereményekre rótt adó- és illeték-terhet és különösen a lottógyűjtődék számának leszállítását emeljük ki. A lottógyűjtődék ugyanis, a mint a következő összeállításból kitünik, lényegesen kevesbítették. Volt lottógyűjtőde 1878-ban 1639, 1879-ben 1619, 1880-ban 1739, 1881-ben 1717, 1882-ben 1697, 1883-ban 566, 1884-ben 611, 1885-ben 710, 1886-ban 875, 1887-ben 732. Tíz évi időközben a lottógyűjtődék száma ennél fogva több mint felényire szállt alá.

Nem lehet szándékunk ezuttal csoportosítani mindazon érveket, melyek általában a lottó ellen fölhozatni szoktak. De utalnunk kell arra, hogy a gyakorlati tapasztalatok, melyek számainkban hű kifejezésre jutnak, teljes mértékben igazolják a lottó ellenzőinek álláspontját. Hogy az államhoz nem méltó oly üzletág gyakorlása, mely hatásaiban csak kárt okoz, az már magában véve döntő szempontul volna tekin-

tendő, de fokozza ennek erejét az a tény, hogy az állam oly chanceokkal lép a játék terére, melyek a játékosokkal szemben egyenlőtlenek, sőt határozottan méltánytalanok. Az alábbiak világos tanubizonyságot tesznek e mellett.

A kifizetett nyeremények száma és összege a következő:

Év	Magyarországon		Ausztriában	
	drsz.	összeg frtokban	drsz.	összeg frtokban
1872	—	1,430.105	1,262.532	9,003.121
1873	—	2,073.347	1,604.228	11,628.812
1874	—	2,244.266	1,599.873	12,345.771
1875	—	1,922.117	1,545.985	11,844.583
1876	—	2,368.138	1,802.868	13,173.118
1877	—	2,103.317	1,683.262	11,624.508
1878	172.805	1,659.050	1,504.603	10,688.202
1879	183.824	1,770.143	1,769.957	12,149.885
1880	138.726	1,398.080	1,589.855	11,043.940
1881	132.006	1,566.610	1,713.565	12,218.140
1882	104.934	1,173.008	1,547.667	10,775.059
1883	118.171	1,345.140	1,861.608	13,274.795
1884	104.936	1,369.663	1,772.220	11,776.754
1885	125.458	1,532.830	—	—
1886	135.582	1,361.442	—	—
1887	108.738	1,141.803	—	—

Ha összevetjük a befizetett összegeket azon összegekkel, melyek nyeremény címén ismét kifizetettek, úgy tapasztaljuk, hogy az utóbbiak az előbbieknél képezték:

Év	Magyarországon	Ausztriában	Év	Magyarországon	Ausztriában
1872	47 ⁰ / ₀ -át	56 ⁰ / ₀ -át	1880	43 ⁰ / ₀ -át	55 ⁰ / ₀ -át
1873	54 »	60 »	1881	49 »	56 »
1874	54 »	61 »	1882	40 »	54 »
1875	47 »	57 »	1883	47 »	61 »
1876	56 »	58 »	1884	45 »	53 »
1877	49 »	54 »	1885	48 »	—
1878	44 »	54 »	1886	48 »	—
1879	48 »	58 »	1887	55 »	—

Az átlagot véve, Magyarországon tehát az állam 51⁰/₀-át, Ausztriában pedig 57⁰/₀-át fizeti ismét vissza azon összegeknek, melyeket a lottó révén bevett. Ez arány első tekintetre nem tűnik ugyan föl sérelmesnek, habár megfontolandó, hogy itt az állam más pénzével játszik és az általa hozott áldozatok, melyek első sorban és kiválón az igazgatási költségekben nyilvánulnak, föltötte csekély; alig képezvén az összes bevételnek 7⁰/₀-át s hogy ennél fogva az állam tiszta jövedelme a lottó-vállalatban oly nagy, hogy azt rendes üzleti fogalmakkal összeegyeztetni nem lehet; de megváltozik legottan a kép, ha azt kutat-

juk, hány százalékát adják a kifizetett nyeremények a bementett játékoknak szám szerint. S ekkor kitűnik, hogy minden száz betevő közül nyert:

Év	Magyarországon	Év	Ausztriában	Év	Magyarországon	Év	Ausztriában
1878	9.7	1875	15	1883	8.4	1880	15
1879	10.6	1876	16	1884	7.3	1881	15
1880	9.2	1877	15	1885	8.4	1882	14
1881	8.6	1878	14	1886	9.6	1883	16
1882	7.4	1879	16	1887	8.2	1884	15

Vagyis átlag Magyarországon a betevők 91⁰/₀-a, Ausztriában a betevők 85⁰/₀-a nem nyert semmit. Az osztálysorsjátéknak a lottóval szemben tagadhatatlanul méltányosabb alapja már abból is kitűnik, hogy szervezetéből folyólag rendszerint a betevőknek vagyis a sorsjegytulajdonosoknak 50⁰/₀-ára jut nyeremény, továbbá, hogy az összetett betétek nyeremények alakjában ismét kifizettetnek, az állam min, vállalkozó beéri a nyereményi összegből levont némi százalékkal és csekély illetékekkel.

Más irányban érdekes, s nem kevésbé tanulságos tapasztalatra jutunk, ha a bementett játékok számát viszonyítjuk a betett összegekhez vagyis kutatjuk, mily nagy volt az egyes betétek átlagos összege, majd a kifizetett nyeremények számát vetjük össze a nyeremények összegével, az egy nyereményre eső átlagos összeg iránt keresünk tájékozást.

Az előbbi kérdést illetőleg a viszonyítás eredménye az, hogy átlag minden játszó betett:

Év	Magyarorsz.	Év	Ausztriában	Év	Magyarorsz.	Év	Ausztriában
1878	21 krt	1875	20 krt	1883	21 krt	1880	19 krt
1879	21 „	1876	20 „	1884	21 „	1881	19 „
1880	21 „	1877	19 „	1885	21 „	1882	18 „
1881	21 „	1878	19 „	1886	20 „	1883	19 „
1882	21 „	1879	19 „	1887	19 „	1884	19 „

Vagy még ez évi átlagoknak is átlagát véve, konstatálható, hogy Magyarországon 21 kr. Ausztriában 19 kr. jut minden egyes bementett játékra. Ez összegek aránylagos csekélyisége világosan rávall azon elemek vagyoni helyzetére, a melyek közül a lottójáték legbuzgóbb mivelőit nyeri; megerősíti azt a tényt, hogy a lottójátékosok közt túlnyomóan azok találhatók, a kiknek legkevésbé volna szabad kockára vetniök azt a keveset, a mivel bírnak. A lottójátéknak közveszélyes jellege épen a most kiemelt mozzanatban culminál. Mert bizonyos, hogy a huzások sűrűsége folytonos ingert gyakorol a játszóra, és az ismételt csalódás és a reménykedés izgalmi közt egymásután rakja be a betéteket, melyek minden csekélységük mellett is számbaveendő tényezőt képeznek az illető háztartásában, folyton berakosgatva pedig csakhamar oly összeggé gyűlnek föl, melynek elvesztése az anyagi romlással egyértelmű.

S már ha a szerencse kedvez is neki, vajjon mily nagy azon összeg, melyben kárpótlást vagy jutalmat láthat a játékos?

Az egyes nyeremények átlaga tán megadja a választ e kérdésre. A nyeremények számát azok összegéhez viszonyítva, kitűnik, hogy átlag jutott egy nyereményre:

Magyarorsz.			Év Ausztriában			Magyarorsz.			Év Ausztriában		
Év	frt.	kr.	Év	frt.	kr.	Év	frt.	kr.	Év	frt.	kr.
1878	9	60	1875	7	66	1883	11	38	1880	6	95
1879	9	63	1876	7	31	1884	13	06	1881	7	13
1880	10	79	1877	6	91	1885	21	21	1882	6	96
1881	11	87	1878	7	10	1886	10	04	1883	7	13
1882	11	18	1879	6	97	1887	10	50	1884	6	64

Vagyis nyeremény czimén Magyarországon 11 frt. 03 kr., Ausztriában 7 frt. 12 kr. fizettetett ki átlag a „szerencsés“ nyerőnek.

Ime szárazon néhány adat annak illusztrálására, mennyiben szolgálja a lottó az állam érdekét; s mennyiben ér föl a fiscusnak e czimen jelentkező haszna a polgárok anyagi és morális deficitjében jelentkező ama veszteséggel, melyet ugyancsak a lottó előidéz.

Dr. Halász Sándor.